

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díjak:</i>		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják.	A lap szerkesztési részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnoki — az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatainak küldendők.
Egész évre — — — — —	4 frt	—	—
Félévre — — — — —	2 „	—	—
Negyedévre — — — — —	1 „	Kéziratokat nem adunk vissza.	—

A jövő parlamentje.

A június hóban megejtett németországi választások eredménye igen tanulságos. Két párt, a centrum (keresztény) és a szociális párt megerősödve, győztesen került ki az urnából. Pedig Miquel miniszter az összes liberális pártokkal kartellre lépett e két pártnak megsemmítésére.

És ez eredmény azt bizonyítja, hogy két pártnak van jövője csak a parlamenti életben: a keresztény pártnak és a szociális pártnak. Eszerint fognak átalakulni a közel jövőben az összes parlamentek. A konzervatív elemek, ha teljesen szétmállani nem akarnak, egy keresztény pártta kell hogy tömörüljenek. Míg a többi liberális és radikális pártokat mind, de mind fel fogja emészteni a szocializmus.

Belgiumban már régebben eszerint alakult a parlament. És nincs is rá kilátás, hogy hamarjában megváltoztatná a képét. Ausztriában a nyelvkérdés heves vitáiban is ha nem is névleg, de tényleg e két eszme harcossai állanak egymással szemben. Különbösen itten a pártoknak elvek szerinti alakulása rövid idő kérdése. — Franciaországban a szocializmust háttérbe szorította a Dreyfuss-Piquard-kérdés, de annál erősebben és veszedelmesebben fog majd fellépni az anarchia képeben.

Olaszországban a szabadkőművesek végleteleg menő politikája elkeseredett haragra szólítja a még hívő katolikusokat s nem kell hozzá sok idő, a szabadkőművesek (karbonárik) és katolikusok fogják a parlamenti pártokat alakítani. Spanyolországot háborúba vitte a liberálisizmus és ennek vége a párt bukása lesz (ha ezzel beérik!). A hazát itt is csak egy keresztény párt mentheti meg. — Ha Oroszországnak alkotmányt adna a mindeható cár, akkor a nihilisták a szocializmus nevének égisze alatt jelenének meg a parlamentben. Törökországban az ifjú törökök pártja, nem egyéb mint a szocialisták pártja.

A liberális és konzervatív eluevezés talán legtovább fog fenmaradni Angolországban annak sajátos alkotmánya révén.

Nálunk még csirájában van csak a jövő parlament. De alig fog elmúlni két választás, többé már nem lehet híveket toborozni a fennhangoztatott liberális, vagy negyvennyolcas elvekkel. Ekkor azt fogja kérdezni a magyar paraszt a jelölttől: kereszténypárti az úr, vagy szocialista? És aszerint adja votumát.

A doktrinár, ideális elvek többé már nem hódítanak. Még a merkantil politika is háttérbe szorul. A nemzetiségi csoportok a parlamentben megszűnnek. Mindenki, vagy a kereszténység, vagy a szocializmus eszméjének szegődik szolgálatába. — Szerencsés lesz az az ország, melyben a keresztény párt lesz az uralmon. Míg ott, hol a szocializmus tartja kezében a gyepőt, ott folytonos elégedetlenség, zürzavar, fejtelenség és lázadás hidrai ütök fel majd a fejüket.

A keresztény pártok programja az Evangelium. A szocializmusé a forradalom. A kereszténység védi a magántulajdont, a szocializmus közössé akar tenni mindent, leakarja rombolni a társadalmi rendek között lévő különbséget, hogy legyen mindenki egyenlő, különösen vagyoni tekintetben. Amde egyenlőséget vagyoni viszonyokban létesíteni nem lehet. Mert az a rideg válaszfal, mely az enyém és tied között fenáll, a bűn következménye. S így annak a világ végéig fenn kell maradnia.

Vissza kell vezetni a népet a vallás alapjára. S aztán általános és titkos szavazási rendszert behozni, hogy a nép szabadon érvényesíthesse jogát.

Ha a német katolikusoknak tíz évi kitaró küzdelem után sikerült kivinnök, hogy egy protestáns államban parlamenti tulsulyra jussanak, az könnyebben sikerülhet nálunk. Csak hitűség és öszszetartás kívántatik hozzá!

Az angol-szász nevelés francia megvilágításban.

(Folytatás és vége.)

Az ifjúság egy része a maga erejéből folytatja tanulmányait. A tanulmányok sok pénzt elemésztenek, mert az egyetemi évek mindegyike mintegy kétezer frankba kerül. De az amerikai, ha arról van szó, hogy kiadásait apaszsz-e vagy többet dolgozzék, mindig az utóbbit választja. Egy egyetemi hallgató, ki tetemes adóssággal fogott felsőbb tanulmányaihoz, nemcsak életét tartotta fenn és adósságát fizette ki, hanem még félre is tett valamit. Ezalatt az idő alatt azonban étekgőgő volt egy vendéglőben, később meg egy könyvkereskedésben dolgozott.

Az a fiatal ember, a ki így élt, boldogolni fog az életben. Az ilyen mehet a vasúthoz, lehet hirtapiró, könyvkereskedő, politikus vagy tanító; megtörténhetik, hogy lassanként mindegyik pályát megfutja, ha kedvező körülmények javallják, mivel Amerikában az ily változtatást egészen természetesnek találják. Az a tanuló, ki pajtásait kendővel karján kiszolgálja, hogy később ugyanazokou a padokon ugyanazt az előadást hallgassa, egyszerre tanul és mások tanulására is van. Megtanulja és másokat is megtanít rá, hogy az energikus ember minden akadályon diadalt ül, ha akarja. Ezt a leckét sem az egyik, sem a másik nem feleli el soha.

De be kell vallani, hogy az iskola magán nem volna elég a kezdő szellemnek és egyéni erőnek eme csodálatos kifejtésére. Ezeknek a tulajdonságoknak az alapja a családban gyökeredzik. Az európai ember úgy tekinti gyermekét, mint valami birtokot, mint egyéniségének folytatóját, vére örökösét. Ellenben az amerikai önálló egyének tekinti s atyai kötelességéből folyóan tekinti, ha a lehető legjobb körülmények között önállóvá teszi. A nevelésben a jövőbeli követelményekre, az életnek mostani szükségleteire fektetnek súlyt, nem pedig a multa. Nem csak egészségesekké óhajtják tenni fiaikat, hanem erősekké is. Nemvonakodnak gyermekeiket önmagukra bízni s kisebb ügyek elintézésére felbaltalmazni, mert az kiegészítő része annak a nevelésnek, mely nem tudósokat és tisztviselőket, hanem embereket akar előállítani. Hasonló okból tanul minden gyermek egy vagy más mesterséget, mert az amerikai előtt nincsenek előbbvaló és megvetendő mesterségek, mivel ott csak a dolgozó emberek és a lusták között állítanak fel választó falat.

Egy második vonása ennek a családban uralkodó életnek az, hogy a szülők rászoktatják gyermekeiket, hogy ne legyenek a szokás rabjai, hanem a hol hasznos újításokat látnak, azokat alkalmazzák, hogy a létért vívott harc ezzel is könnyebbé váljék.

Az amerikai ifjú tudja, hogy szülei vagyont arra nem gyűjtene, hogy őt kényelemben hagyják, ennél fogva a fiatal emberek, kik sem apai örökségre, sem hozományra nem számolhatnak, saját erejükre támaszkodva teremtik meg helyzetüket.

Az értekezés írója a feljebbi jellemző vonásokra támaszkodva azt a kérdést támasztja, hogy melyik nevelés jobb, a franciáké-e vagy az angoloké. Ez vita tárgya lehet; de annyi bizonyos, hogy az utóbbiaké egészen más. „Máshouan ind ul ki és más célra törekszik. Kivált gyakorlatias jellemé az, a mi az írók legnagyobb részét, azokat is, a kiket idéztünk, de még másokat is meglepte. De nálunk sem ismeretlen az ily irányú nevelés. Az elemi oktatás többé-kevésbé ebbe az irány-

ba terelődött; a gyakorlatok, a kérdések és feladatok hasonlóak vagy olyneműek, mint az amerikai iskoláikéi. Az oktatásnak gyakran gyakorlatias, mechanikai, kereskedői vagy épen a földmívelés elsajátítására törekvő iránya van.“ A szakiskolák kellőleg vannak képviselve felsőbb iskoláikban; vannak művészeti, iparos és kereskedelmi iskolák; kevés gyakorlati irányú intézet van, melyet akár Angliának, akár Észak-Amerikának hasonló iskoláival versenyre nem lehetne állítani.

A francia iskolákat módszer dolgában sem előzik meg az angolok. A gazdák, kereskedők, kézművesek egyénileg semmivel sem gyengébbek az angolok hasonló bivatásu emberei-nél. Csupán a közepoktatásban nincs oly fokú gyakorlatiaság, mint az angoloknál. Ezt már számosan elismerték a francia írók közül. A mi értekezőnk, Steeg, honfiktársainak hajlamát a hivatali pályák iránt nem akarja emlegetni, egyszerűen hivatkozik ama számosak fejtegetéseire, a kik a francia nemzetnek e gyengéjét, ernyedetséget tették elmékedésük tárgyává. Megemlíti továbbá a sok buzdítást, melyet a francia ifjúsághoz a köztársaság elnöke, a miniszterek s más oszlopai az országnak intéznek, hogy figyelmét és hajlamát az ipar, kereskedés és a gyarmati szolgálat felé irányítsák. A kamarának legközelebről bezárt ülészakában Descubes képviselő egyenesen az angol-szász nevelés meghonosítását sürgeti. Nagyon jellemző nyilatkozata megérdemli, hogy szőrul-szóra ide iktassuk.

„Egy ostoba balvélemény, mely — sajuos — nem mai keletű és a mely az oktatás haladásával még növekedni látszik, arra ösztönzi a francia apákat, hogy fiaikat az úgynevezett „liberalis“ és tisztviselői pályákra ösztökéljék. Ifjúságunk színe-java e felé az irány felé töri magát; ellenben a vitalis életpályák: földmívelés, ipar, kereskedés, a melyek egy országnak igazi erejét alkotják, néhány tiszteletreméltó kivétellel csak a kevésbé tehetséges elemeket vonzzák magukhoz.

Hazánkban az anyák és anyák legnagyobb részének az a legkedvesebb álma, hogy gyermekeiből katonatisztet, ügyvédöt, tisztviselőt neveljen. Franciaország ifjúságának a helyett, hogy a való életre készülne elő, a helyett, hogy fiatal korától fogva az anyagi nehézségekkel vivandó küzdelemre fegyverkezne, hat éves korától huszonöt éves koráig, vagy még tovább csupán az a célja van, hogy átusszék a a vizsgálatokon, melyek az anyyira dédelgetett pályák eléérésére képesítik. Még szerencsések azok, a kik eredménynyel állják meg a sarat, de hát azok, a kik felelntjokban elmaradoznak?

Ime ez a rettenetes dolog, hogy még azok is, a ki k nem hátrálnak, húsz-huszonöt évig állás és a szokások pályákra szükséges előkészület nélkül maradnak. A nevelés, melyben részük volt, sem kezdő szellemet, sem határozottságot, sem azt az érzést nem oította beléjük, hogy csak magukra számítsanak. Sőt mi több, vehezen, élettapasztalat nélkül, elméleti eszmékkel és formulákkal indulnak neki azoknak a pályáknak, melyek első sorban gyakorlatiaságot kívánának; minden dologban a könyvekből merített véleménynyel állanak elő. Ezek aztán ha helyüket megállják is, többé-kevésbé elégedetlen emberek lesznek, azonkívül pedig majdnem mindig rossz földmívelők, rossz kereskedők, gyatra ipartűzők.

Egy idő óta a nézetekben érdekes változás állott be, a mely oda irányul, hogy megváltoztatván nevelő rendszerünket, kevesebb súlyt fektessünk az elméletre s többet tö-

rödjünk a gyakorlatiassággal, fejlesztjük azt az eszmét, hogy korunkban mindenek előtt az egyéni erő, az öntevékenység foglalják el az első helyet.

Az ipar terén észlelhető előhaladás következtében a verseny mind nagyobb lesz. Sokkal nehezebbé válik az élet fentartása még a meglévő vagyomból is, mivel a jövedelmek fogynak, a kamatláb állndóan csökken, s az előjelek szerint ez a csökkenés egyre tovább fog haladni. Eméltogva az egyének, hogy életét fenttarthassa, több energiára, nagyobb fokú kezdő szellemre, nagyobb szívósságra kell szert tennie; a nemzeteknek úgy mint az egyes egyéneknek erre a három főfő tulajdonságra van szükségük, mert ezek nélküli felsőbbiség nem lehetséges.

Azokban bármily jó indulatból származzanak is ezek a tanácsok, aligha célravezetők. Nem a nevelés irányát kell megváltoztatni, hanem a nyugalom, a jólét, az édes kényelem szeretetét kell kiirtani, oda kell hatni, hogy a franciák ne vágyakozzék a kis járadékra, ne szeresse annyira, hogy pórázon vezessék, ne epekedjék a hivatalos címek és a hivatalos támogatás után. A függetlenséggel, a kockázattal szemben táplált félelem törlendő el, mert a franciánál a vezeték iránt növekedő szeretetet vehetni észre, melyet az átöröklődés, a történelem, a szokások, a télek legfenekén lappangó elfogultság idéztek elő, s a melyet a példa, közkeletű kifejezések, a családok kényeztető eljárása s maga a nevelés erősítettek, noha ez utóbbi a visszas állapotoknak inkább eredménye, sem mint oka.

Azon kívül ne feledjük, hogy az angol iskolákban a gyakorlati irány mellett helyet találnak az ókori nyelvek, költészet, művészet, bölselet is. Azonban a gyakorlati életet szem előtt tartó oktatásnál is inkább szembe tűnik az angol faj egyéneiben a függetlenségi vágy, a szabadságszeretete; a személyes felelősség érzete, nagy fokú lelkiismeretesség; ezek adnak sajátos színezetet az életnek, a társadalomnak és az egyéneknek.

Értekezünk itt még egyszer kiemelve az angol fajnak a minden irányban függetlenségre irányuló természetét, melyet az iskola az elemi iskolától az egyetemig eszmékké és tettekké alakít át, elmefuttatásának eredményét megállapítja, hogy a francia nevelés mennyiben veheti az angol mintaképpül. „Gyermekekessé lenne, hogy ezeknek a népeknek iskolai intézményeit majmoljunk és megtagadjuk saját hagyományainkat, oktató módszereiket, melyek kiállották a próbát és megfelelnek szellemi képességeinknek. Nem ebben kell találunk, a mit tőlük kölcsön vehetünk. Mert kétségkívül tanulunk kell és tanultatunk az angol-szászoktól“, csak okos megtontoltsággal és a különbségeknek kellő figyelembevételével kell eljárni. A franciáknál ugyanis a közélet és a család az iskolát nem támogatja hasonló mértékben, sőt ennek néha amazokkal épen ellenkező irányban kell haladnia, szembe kell szállania a hagyományokkal; az akarat nevelését, jellemne formálását, melyek pedig a nevelésnek igazi céljai, senki sem követeli az iskolától. „Pedig épen ebbe az irányba kell terelni kísérleteinket, az egyéni méltóság és tevékenység érzelmére kell hivatkoznunk, a függetlenség vágyának, a felelőség tudatának kell az akarat szakadatlan erőfeszítését, a lelkiismeretesség törhetetlen józanságát eszközölnök, ha az angol-szász nevelésből nyerhető, annyi tekintetben tüdvs leckét javunkra akarjuk fordítani.“

Péter János.

A templom és a lelkész pótadója.

Több oldalról kérdést intéztek hozzánk arra vonatkozólag, vajjon a templom és a plebános kötelesek-e községi pótadót fizetni. Továbbá, vajjon ugyanazok tartoznak-e törvényhatósági utadót és megyei pótadót (pl. kórházadót) fizetni. Mivel a kérdésekre adandó felelet sok érdekel, valamennyi kérdezőnek itt adjuk meg a választ.

A templom községi pótadót nem fizet, mert minden községi pótadó az egyenes állami adó arányában vettetik ki, tehát feltételezi azt, hogy az illető adótárgy után állami adó fizetetik. (Kivétel csak a napszámosokra nézve van.) Már pedig a templom állami adót (házadót) nem fizet. Ha azonban a templomalapnak volna valami birtoka, azután járna a községi pótadó, amint állami adó is járna. Ugyanígy megítélés alá esnek az egyházközségek tulajdonát képező bérházak. A 27225/87 számú belügyminiszteri rendelet pl. kimondja, hogy „az egyházközségek a tulajdonukat képező bérház után községi iskolai pótadót szintén tartoznak fizetni, mert ezen pótadót rájuk nem mint egyház-hitközségekre, hanem mint háztulajdonosokra és állami adófizetőkre rovatik ki.“ Továbbá a 4169/90 számú belügyminiszteri rendelet szerint „a templom pénztárának tevékenységével terhelte jövedelme községi adó alól fel nem menthető.“

A lelkészek nem fizetnek községi adót azon javadalmuktól, melyeket kizárólag az illető egyházközségben viselt lelkészi hivatalaik után élveznek. (1886: XXII. t.-cikk 138. §.) A közigazgatást bíróság nemrúgva, folyó évi május 18-án Bors László imecsfaivi plebános ügyében hozott ítéletével elrendelte a panaszos plebános javadalmához tartozó ingatlan után kivetett községi pótadó törlesztését, mivel ezen javadalom az 1886: XXII. t.-cikk 138. § a értelmében községi pótadóval meg nem róható. Főlemli ez az ítélet azt is, hogy illetéktelenül kivetett és befizetett községi pótadók visszatérítése, illetve törlesze iránti igények az adók befizetéstől számított három éven belül az 1883. XLIV. t.-cikk 90. §-a értelmében törvényesen érvényesíthetők.

E tárgyban különben a következő határozatok is léteznek: „Lelkészek stola-jövedelmük után községi adóval meg nem róhatók“ (22690/78. sz. belügym. hat.) „A lelkész a kereseti adó IV. osztályába tartozó lelkészi jövedelmei után községi pótadóval meg nem róható.“ (37045/84) sz. belügym. hat.) „Lelkészséggel kapcsolatos apátplebánia jövedelme valamely jobb javadalmazásu plebánia évi közép-jövedelmét meghaladó részében szintén községi adó alá vehető.“ (24075/89. sz. belügym. hat.) Itt tudnillik oly reális apátságrol van szó, melynek javadalmával lelkészi teendők is járnak. „Papi javadalom . . . csak akkor mentes a községi adó alól, ha az illető lelkész javadalmazására szolgál s általa élveztetik.“ (69770/89. sz. belügym. hat.)

Utadót a templomok szintén nem fizetnek, épen mivel állami egyenes adót sem fizetnek; mert az utadó is az egyenes állami adó bizonyos százalékában vetették ki. A templomnak azon jövedelmei, birtokai, alapítványai azonban, melyek állami adókötelesek, egyuttal utadó alá is esnek. „Templomi alapítványok, amennyiben egyenes állami adóval meg vannak róva, utadóval is megrovandók. (77.782/92 sz.

keresek. min. hat.) A lelkészek azon jövedelmeik után, melyek állami egyenes adóval vannak meg róva, utadót is kötelesek fizetni.

Ugyanezt kell mondanunk a megyei pótadóról és annak egyes nemeiről, pl. a kórházi adóról. A menyiben a templom állami adót nem fizet, megyei pótadót s így kórházi adót sem fizet. Amennyiben pedig a templom bizonyos birtokai, alapítványai vagy jövedelmei állami adó alá esnek, megyei pótadóval is megrovandók. „Ha az egyházi tulajdont képező tekvőségek egyenes állami adóval ténylegesen meg vannak róva, akkor ezen egyházi ingatlan a törvényhatósági pótadó alóli mentességre igényt nem tarthat.“ (76160/87 sz. belügym. rend.) „Azon lelkészi jövedelmek, amelyek után az egyenes állami adók fizetettek, a megyei pótadó alóli mentességben nem részesíthetők.“ (6450/88 sz. belügym. hat.)

A—ny.

Az erd. r. k. státus középiskolái.

A Közművelődés, mely az erd. r. k. státus tanári egyesületének is hivatalos lapja volna, kötelességét mulasztaná, ha oktatásügyünk nevezetesebb mozzanatait figyelemmel nem kísérné. Ebbeli kötelességünknek ohajtunk eleget tenni, mikor az erdélyi r. katolikus középiskolák Értesítőit ismertetjük.

A brassai r. k. főgymnasiumnál az elműt iskolai évben 12 rendes tanár működött, ezek közül kettőt az iskolai főhatóság 1897—8-ben léptetett elő a rendes tanárok sorába; tanít továbbá egy szakvizsgálati oklevéllel bíró helyettes tanár. Paál Géza tanár óráit, kinek állását év közben nem tölthették be, a tanári karnak négy tagja látta el.

A tanárok anyagi helyzetét most már megfélelőbbnek mondhatjuk; az állam ugyanis a f. évben 10000 frtot vett fel költségvetésbe a fizetések pótlására. Ezt az igazgatótanács a tanárok közt kiosztotta.

Az iskolai év főbb mozzanatai között az Értesítő a válasos irányú nevelés fokozatos fejlesztését emeli ki; a folyó évben ugyanis a szokásos áhitatossági gyakorlatokon kívül az iskola növendékei között püspöki jóváhagyással megalakították az élő rózsafüzér-társulatot. A hitoktatás pedig két csoportban történt, t. i. külön oktatásban részesült a négy alsó, és külön oktatásban a négy felső osztály. A más vallású növendékek vallásoktatása a főreál-iskola növendékeivel egyszerre történt. Az ifjúságból egyet rossz magaviselete miatt eltávolítottak, nehányuk pedig az iskolapénz fizetése alóli nyert mentességnek elvonása alkotta büntetését. A nagy többség azonban „ez évben is a fegyelem és tiszta erkölcs színvonalán állt.“ A magaviseletről kapott jegyek szerint az év végéig megmaradt 177 tanulóból 80-8%-nak viselete jó volt, 18-6%-é szabályszerű, és 0-6%-é kevésbé szabályszerű.

A statisztikai adatok szerint az iskolának év elején 187 tanulója volt, évközben 10 hagyta el az intézetet. Az év végéig megmaradt tanulókból 59-9% katolikus, 0-6% gkath., 2-3% gör. keleti, 5-6% ág. hitv., 15-2% helvét hitv., 1-0% unitarius, 14-7% izraelita.

A tanulók között az illetőség szerint legtöbb volt a brassói (119=67-2%), brassómegyei már sokkal kevesebb járta az iskolát (15=8-5%), azután a háromszékmegyeiek következnek (12=6-7%), a megmaradó 32 tanuló különböző

megyékéből származik, de köéjük van sorolva 3 romániai illetőségű is.

A szülők polgári állása szerinti áttekintés még érdekebb képét mutatja a brassai gymnasium ifjúságának. Legtöbb tanulónak a szülei iparosok (47—25-9%), de mindjárt ezek után az állami tisztviselők következnek (36), ellenben csak 11 földmivelő járatta gyermekét a gymnasiumba, kereskedő pedig 27. Ezek a számok azt mutatják, hogy az iskola első sorban a városi közönségnek áll a szolgálatában.

A szegényebb sorsú tanulók helyzetének könnyítése részint ösztöndíjak, részint az iskolapénz fizetése alóli adott mentesség által történt. Ösztöndíjat 4 tanuló élvezett, kik 60—150 frt segítséget nyertek. Az iskolapénzt egészen 13 tanulónak engedték el, csak felét fizette 17 tanuló; az ezen az uton gyakorolt segítség 337-5 frtot tett ki. Nem megvetendő az az összeg sem, a melyel jutalomképe a kiválóbb tanulók év végén kapnak (mintegy 80—90 frt pénzben v. könyvekben.)

Az oktatás menetét az év folyamában semmi sem zavarta. A tanítás télen-nyáron 7 órákor kezdődött és legkésőbb déli 12 órákor végződött. Csak a rendkívüli tárgyak és a tornázás maradtak délutánra.

Az iskola minden irányú munkálkodását megvizsgálták Mayer József, a gymnasium világi gondviselője, Csengeri János dr. kolozsvári egyetemi tanár a miniszter megbízásából mint a beteg főigazgató helyettese, Pál István kanonok. De leginkább kiemeli az Értesítő a ml. püspök úr látogatását, ki ott léteben a tanulókkal áhitatossági gyakorlatot végeztetett s hathatos szavakkal buzdította kötelességeik teljesítésére. Az intézet fejlesztése tekintetében is fontos nyilatkozatot tett ő mlta, az iskolai épület megtekintésekor ugyanis maga is annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy az építkezést tovább halasztani már nem lehet s így annál nagyobb lehet a remény, hogy a brassói gymnasium végre szintén korszerű elhelyezést nyer. Alig kell említeni, hogy a püspöki látogatás külső lefolyását hasonlóképen kiemeli az Értesítő.

Magára a tanítás eredményére vonatkozólag az Értesítő nyomán a következő adatokat soroljuk fel. Az egyes osztályokat kielégítő sikerrel végezte 127 tanuló (71-7%), javítóvizsgálatot tehet 18 (10-2%), ismételnie kell 26 tanulónak (14-7%), többé nem ismételnie 1 (0-6%), pótló vizsgálatra állhat 5 tanuló (2-8%).

Érettségi vizsgálatra 14 tanuló jelentkezett. A vizsgálatot Elischer József főigazgató vezette. Az ifjak közül 3 jeles, 2 jó, 8 egyszerű eredménnyel állta meg a vizsgálatot, kettőt két hónapra visszautasítottak. A brassai reáliskola három növendéke a latinból a főgymnasiumnak vizsgáló bizottsága előtt pótló érettségi vizsgálatot tett.

A brassói gymnasiumnak, mint a magyarság egyik szellemi tüzbélyének Erdély délkeleti részén, különleges helyzetnél fogva igen fontos szerepe van.

Ennek bizonyára tudatában van még a tanulók legaprója is. Ezért bár egy iskolai év munkájának és történetének bemutatására vállalkoztunk, mégis főüllegesen tartjuk akár a tanári kart, akár az ifjúságot — melyhez szavunk el sem juthatna, — buzdítani a kitartásra és ernyedetlen küzdelemre: a legjobb serkentő eszköz maga ez a bíráló szemeknek kitett helyzet lehet.

T Á R C A

Képek a katakombákból.

1578. május 31-ikén feltűnően nagy embertömeg verődik össze a Porta Salaria-nál és tódul ki a városból. Rómát nagy újság rázza fel: a Via Salaria mentén egy közeli szőlődombon munkások dolgoztak; ásás közben leszakadt alattuk a föld és ök sajátos folyósokra, termekre, csodálatos világra bukkantak a föld alatt. Mindabból, amit szemük láthatott, arra következtettek, hogy régi keresztény síremlékekre akadtak.

Száznyra felt a hír: felryitattak az ősrégi ker. temetők, a katakombák és nyomában talpon volt Róma aprajagyja, hogy saját szemekkel lássák azt, a miről csakis őseik könyveiben tudtak eleddig olvasni. Baronius a miről oly megkapó történeteket tudott nekik elmondani, az szent hagyomány.

Azóta mintha újra életre támadt volna a katakombák szelleme is: megkapott, levonzott a sötét üregekbe az mindenkit. Majd a fellobogó hit, majd meg a tudós vágya és tudományoszomja gyujtotta a fáklyát a zarándok kezében; annak fényénél leszállott a nagy tudós és vele az egyszerű Campagnolo, lesietett az öreg anyóka és az Egyház biborosa egyaránt. Egy Néri Sz. Fülöp, Róma ez új apostola 12 éven át áztatja itt az éj csendjében könyűivel a vértanúk szent földjét. Őt követi a nagy Borr. Sz. Károly, Bosio, „a katakombák Columbusa“ 32 éven át kutat és tanul itt. Nagy férfiak lépnek nyomába és törhetetlen buzgalmuk, a századok munkája felfedte a nagy kincset, a „földalatti Rómát.“

Es a népvilágra kerülő emlékekkel leesik lassan a fátyol is az első keresztények életéről. Es a kinek lelke van, a ki még érezni tud, az az éretlennek, izetlennek tetsző képből, a csonka feliratból, levert domborműből történeteket tud olvasni. Mig az érdekességeket hajbászó könnyelműen surran el a néma falak mellett, mig ő csak letört orszlántót és lekopott ökölvivókat, egyszerű palmaágot lát, az igazí kutató lelke kiegészíti a képeket, visszaszáll azok nyomán azon időkre, mikor orszláknént küzdött a keresztény a halhatatlan pálmáért . . . Mintha látná, hallaná itt azt az üldözött nőt, a ki a jelenések könyve szerint a bársonyba és biborba öltözött és bethalmon ülő asszony elől a pusztába menekült és elfűdök ekességét, hogy senki se lássa . . . Krisztus üldözök jegyeseit, az Egyházat.

És minő napokat töltött e szent helyeken az Egyház!

*

Szép volt Róma, a cesarok e dédelgetett városa. A 15 via consularis a római diadalmenteiről regélhet; a legiók nyomában sietve jönnek a torunra a népek és nemzetek küldöttségei, hogy „a királyo“ lábaihoz börtüljanak. A capitolium belegörnyed már a világtól elszedett kincsek viselésében és a mit a messze földek szépet és nagyot alkotak, az mind e város utcáira, tereire kerül. És a mint a „Clivis Hortulorum“ mögött, a Vaticanus oldalánál letűnik a nap és sugaraival elfűti a főváros márványpalotáit, aranytól és ezüsttől csillogó, drágaköves templomait, 10000-nél több szobrait és diadaliveit és a büszke város nyugalomra tért: mintha ég és

föld feléje kiáltotta volna a költővel: Ferrarum dea, gentiumque Roma,

Cui par est nihil, et nihil secundum. (Martial.)

Szép, hatalmas volt Róma. És e hatalmas Rómát akarta legyőzni a Galileából jött pásztor, Péter, a nazareti nevével!

Rettenetes volt a küzdelem.

Az éj csendjében rémeser zűg a tapsvihar, a város morájába beleordít a szinkör fenevadja; elhamvadtak már Nero élófáklyái, ledöntvék a küzdő egyház vezeterei . . . a pogányság azt véli, kiirotta már a veszélyes néptajt. És úgy volt?

Mig tombolnak a szinkör ezrei és fényes termekbe dözsölnek a nagyok a hold halavány fényénél sietve elbagyja Róma kapuit itt is, ott is egy-egy magányos alak és neki-vágra a rétnék eltűnik.

Keresztények ezek, kik az esti homályban katakombáikba sietnek.

Magányos ház, előkelő nyári lak kertje alján lappang a lejáró. Ha leszálunk, csakhamar hosszú, szűk folyósó előtt állunk. A sir éje vesz körül beennünket és a sötétséggel nem tud megkülzdeni az a néhány lámpácska, mely nagy távolságokban jobbra-balra van felfűggesztve, vagy a falakból kiszűkő kövekre állítva. A libegő lángocska szomorú világa a merész boltozatokról visszaverődve és lassan mozogva a komor fal hosszában, borzasztó mozgást kölcsönöz a mozdulatlan tárgyagnak. Rémesen nyulik meg a tovasurranó alakok árnya és a léptek zaját száz fal veri vissza, száz fülke adja vissza. Folyósó folyósót ér, egymást keresztezik az utak: a fordulatoknál a bevésett útmutatók mintha túlvilági lényeknek szóló jelek volnaának, avatlatlan meg nem érti azokat. Előbbre kerülve e titokzatos városban, csakhamar lakosokra akadunk: a néma sirokban fekszenek. A folyósók mindkét oldalát most már mintha végig sirokkal rakták volna ki; az apró, négyszögletes fülkék egymás mellé és fölé sorakoznak és telének tordított nyilásaitak majd a legfinomabb márványtábla, majd meg durva kő, majd meg diszes dombormű, avagy ügyetlen carcolat borítja. A sirok mellett apró fülkébe mélyedve csillog a mécs; hideg fényében mintha újra felpezdülne az a vér, mely kis üvegecskében a lámpa mellett áll: és ha a mécses lángja félrelobbanva világot vet a sirra, oly komolyagnak tetszenek azok a díszítések, festmények a sirokon és azok körül. Megkapó egyszerűségében a sírfeliratok nyelve, mely némán hirdeti, hogy békében nyugszanak, jól küzdörtek, Krisztusnál vannak, örökké élnek az elhunytak; csak az oktalau szemében veszték el: élnek ök, a bárány kíséretében, az égi Jeruzsálemben . . .

De ime egy tordulatnál e sírlakok mélyéből egyszerre menyei szellemek távoli karához hasonló évek hallatszik. El-elhal a hang a földalatti helyiség kanyargó utain, majd meg újra hallszük. Követve a bangot, kivilágított termekre találunk. A középsőben ösz főpap áll a virágokkal díszített sir előtt: áldozatát mutatja be ez oltáron. A sir lábánál fehérbe öltözött szűzek térdelnek, ép az imént jegyezte el őket Krisztus. A büszke Róma legelőkelőbb családjinak festő bimbói ezek, a világ szele nem érinté, járma nem nyomá őket. Ha feloldanak tárjeiket, ha a drágaköves diademát homlokukra szoritauák és belépnének a pogány Róma pompázó termeibe, feléjük ujongana Róma. De ök megvetik a fényt, feláldozák mindenüket Krisztusnak. — A teremtől jobbra-balra

oldaltermekben férfiak és nők különválasztva figyelemmel kísérik az ősz püspököt. Most feljött fordúl az, kezében az élet kenyerét tartja. És néma esőndben kilépnek a termékből, az oltár felé közelednek a hívők: a senatorok togájával ékített komoly férfiu, mellette felszabadított rabszolgája, — a győztes parancsnoka a legiőknak és utolsó katonája, — a dúsgazdag matróna és libertinusa, ki tán néhány nappal azelőtt még remegve vitte úroője után az iratkezeset és valamennyien ugyanazon oltárról ugyanazt a kenyeret izlelik.

Ha végig tekintünk a folyosókon, melyek e terembe torkolnak, sajtáságos képek tárulnak fel előttünk.

Amott kis kamrácskákban eldugott sírok mellett keresztények imádkoznak. Messzebb ép most fektetnek be új halottat a sírba, a fal mellett fekszik a sírfelirat. Filiae dulcissimae in pace, vixit XX., s palma van a csendesen zokogó anya kezében. Emitt új sír mellett kis család áll: a lámpa halavány fényénél olvashatjuk a sírkövön: „Fabius, vértanú, béke vele” s míg a könnyező anya csókot nyom a feliratra, karján a dadogó kisdéd ártatlanul nevetgélve babrál a sír mellé támasztott palmaággal.

Igazán békét és szent áhitatot lebel itt minden. Templom ez, hol csak szeretet lakozik, hol élő és halott Istennek adja magát. Templomok voltak a katakombák, melyek védő szárnya alá menekült a remegő nyáj és melyek biztos födél alatt az ima és tanítás erősítő a hívőket a jövőnd haláltusára.

Biztos volt e födél mindig?

Ha a szent gyülekezet néma buzgalmit megtöré itt-ott a felhangzó ének és ha pillanatra elnémult a dal, mintna a messze távolból közeledő vihar dörgése hallatszott volna, mintha idáig révedezett volna a szinkörök kiáltása: Christianos ad leones!

Es a vad pogány kémkedő szeme elért odáig, hová a hang tán nem érhetett el.

Sz. István pápa véres halála után történt. Az öldözök elől elrejtöztek az Úr papjai, csakis a gyenge fücskára, Tarsiciusra bízhatták az Úr testét, hogy titkon bevigye a fogságban slynlödő keresztényekhez. A hol a Via Appia elágazik, durva katonák feltartják a fűt és pár perc múlva verében fekszik az Oltáriszentség e vértanúja. Keresztények kik ép útou voltak a katakombák felé, kiragadják gyöngyöt a vad kezekből, de szent lelkesedésükben nem veszik észre, hogy meglesték őket, hová vitték a gyermekeket. Valerians kiadja barbár rendeletét és a mitem sejtő nyájra lesepott az öldözö.*)

Minek akarnók látói a haláltusát a katakombák mélyében, minek azt a pillanatot, a mikor II. Sixtus szívét átjárja a kard remegő gyermekei között.**) Minek Numerianus kegyetlen diadalkiáltását hallani, a mikor parancsára vérszomjas hóhérok rohanak előre a Via Salaria a katakombák egyik felfedezett bejáratához és az együtt imádozó gyülekezetet élve temetik be. Csak egyetlen képet szemlélünk még igaz, megható az.

Növère sírja előtt térdel imájába merülve a gyöngé kis leánya. A földszinte vezető szellő nyíláson át leszűrődik a hold ezüst fénye, finom fátyolt vett a leánya fehér

ruhájára és ezüsttel vonja be a síron tekvő palmaágot. De ime, hirtelen elhomályosul a fény, mintha hosszú, sötét árnyék esett volna a fára, vad fő tekintett le a vérese vijjogásával kering a hófehér galamb fölött. Az árnyék egy perere eltűnik, majd meg bárom alak bajlik le és tekint be a nyílvaos — a szűz mitem lát: ő imádkozik. Halk suttogás, kárörvendő mozdulatok odafönn — a szűz mitem hall: ő imádkozik. Egyszerre nehéz kö zuhan le a nyíláson, pokoli kacaj kíséri, új szikladarab követi — és esendes újra minden.

Másnap megtalálják a leánykát — a fehér öltöny bíborrá változott önvéréttől. Megindultan emeli fel, karjaiba zárja az ősz püspök e letört lilimot és halk imát rebegve vonulnak az újonnan asott sírbelly felé. Finom gyolcskendőt borítanak a sírba, a telfogott vért arany füvegcsében a test mellé belyezik el, utoljára búcsúcsókot nyomnak a viasz fehér kézre és egyszerű márványtábla zárja le a katakombák ez új kincset. A kö pedig csak azt fogja elmondani a késő századoknak: „Itt nyugszik Krisztusban Emerentiana, szűz, vértanú“.

Romáus.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Püspök úr ő méltósága** folyó hó 15-én a reggeli gyorsvonattal Székely-Udvarhelyen át Csik-Somlyóra utazott a papi szentgyakorlatokra. Onnan visszaférve magyarországi rokonaihoz utazik egy pár heti üdülésre.

— **Papzentelés.** Püspök úr ő méltósága folyó hó 14-én Baka János, György Ilyés, Kopacz Gergely, Szabó György és Jesztl János végzett hittanballgatókat áldozópapokká szentelte. Dobretsberger Agoston volt inshrucki növendék miután a kiskorúság alól való dispensatio későn érkezett meg, diáconussá szenteltetett. Áldozópappá 17-én szenteltetik Csik-Somlyón.

— **Püspöki ebéd.** Püspök úr ő méltósága az új papok tiszteletére esütörtökön nagy ebédet adott. Hivatalosok voltak az új papokon kívül a káptalan és a feblly papság. Az ebéd alatt szép szavakban éltette ő méltósága az új papokat, szívökre kötvén, hogy papok legyenek a templomban, az iskolában, kün a társadalomban, az egyleti életben és mindenütt. Az új papok nevében Kovács Simon rektor mondott köszönetet.

— **Szentgyakorlatok.** Folyó hó 18-án kezdődnek a csik-somlyói papi szentgyakorlatok és négy napig tartanak. Eddig már hetvenen felül jelentkeztek azokra. A szentgyakorlatokat ft. Schlick János jéznustársasági atya fogja vezetni.

— **Primiciák.** Az újpapok közül hárman már folyó hó 16-án megtartották első misejüket a székesegeyházban. Ezek: Szabó György, kit Fábian Sándor nagyprépost úr, Baka János, kit Ujfalusi József dr. kanonok úr és György Ilyés, kit Kórödy Péter dr. tanár vezetett az első zsenge misén. A szentmisek után többen részesültek az újpapok áldásában.

— **Személyzeti.** Keith Károly a székelyudvarhelyi ik. gymnázium helyettes tanára, ugyanoda repdes tanárnak, Kassai Lajos csiksomlyói gymnáziumi repdes tanár és internátusi felügyelő — csiksomlyói lelkésznek neveztetett ki.

*) Ariaghi lib. III. c. II.

**) Xystum in coemeterio Calixti animad versus sciatis. (Epist ad Sueda) Cyprian.

A feltételek a következők:

1) Mózes öt könyvének mindenikéből (a leszármazási listák kivételével) sors által 3—4 versből álló hely szemelendő ki, mely héberből arabra fordítandó. Arab szótár használható ugyan, azonban két egyenlően jó fordítás közül a szótár nélkül készülté az előny.

Legjobb fordításnak tekintendő az, amelyik a londoni Polyglotte-hoz legközelebb áll.

2) A versenyben az osztrák-magyar monarchiához tartozók vehetnek részt, a kik a jelen tanévben, vagy legfeljebb 3 évvel előbb végeztek el a bécsi, prágai vagy budapesti egyetemen a hittudományi tantályomat és a róm. kath. presbyteratust felvették. Egyenlően jó fordításoknál az elsőség azé, a ki a hittudományi tantályomat közelebb fejezte be.

3) E díjért a verseny a bécsi egyetemen f. évi november hó 23-án, a prágai és budapesti egyetemen f. é. november hó 25-én fog megtartani.

A dolgozat 12 óra alatt készítenendő. Rövidebb idők viszonylagos előnyül szolgál.

A pályázók kötelesek illetékességüket az illető egyetem hittudományi kari dékánjánál legalább 3 nappal előbb okmányilag igazolni. Budapest, 1898. évi június hó 23-án.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől.

I R O D A L O M.

* **A katolikus hitvédelmi folyóirat.** június-júliusi száma a következő érdekes tartalommal megjelent. Egyházi reform mozgalmaink 1848-ban Keményfy K. Dániel — Idegeuből nektünk. T. Pelikán Krizsó. — A szocializmus és az egyház. Irta. Geleon. — Társadalmi mozgalmaink az ó-korban. Irta. O. O. — Egy korszerű kérdés pártatlan méltatása. Fülöpp István. Megtértek Csarnoka. Stensen Miklós. Krónikás: Antiszocialisták. — Naptáregyesítés. — A gutai eset. — Asbóth beszéde. — Erdélyi és Molnár. — Megverték egy papot. — Az a gyűlölt messiás, stb. ifjú Sámbar. — Protestáns Szemle (Az erdélyi kálvinisták bomlása. — Az eperjesi mátyás madár mestere és a magyarok főtiszteletes urak strimpfisi pantoflija. Esztergomtól. — Szomorú: Németh I. Emlébeszéd. — Demény D.: Ágazatos hittan. — Aquinói Szt. Tamás élete. — Vegyesek. — Két iv regény. Megrendelhető egész évre 4 forintért. Pozsony, ferenciek tere.

Pályázatok.

— **A csik-dánfalvi róm. kath. elemi népiskolánál** elpályázás által üresedésbe jött egyik tanítói állásra pályázatot hirdetek. Ezen állás évi jövedelmét képezik: 1) a község pénztárából havi előleges részletekben fizetendő évi 300 frt. o. é. 2) hat öl lágú tűzifa, 3) 400 öl veteményes kert, 4) két szobából álló lakás, sütő, nyári konyha és istálló 5) a törvényben megállapított ötöd éves korpótlék, ha a megválasztandó tanító arra igényvel bír. — Kötelessége

lesz: az iskolaszék által kijelölt mindennapi és ismétlő tan-kötelesek önálló tanítása és oktatása. Pályázhatnak képezdét végzett, de még oklevet nem nyert ifjak is. Pályázati határidő 1898 évi július 24, mely időig pályázni kívánók kellően felszerelt folyamodványukat alattirt iskolaszéki elnökhöz sziveskedjenek benyújtani.

— Csik-Karcfalván, 1898. július 2-án.

Rancz Fános,
plebános, iskolaszéki elnök.

A verespataki r. kath. kántortanítói állomásra pályázat hirdettetik. Javadalma: az egyházközségtől 200 frt. kántori illeték, 79 frt 38 kr. a püspöki uradalom pénztárából ideiglenesen, míg a Státus átveszi 120 frt. Stola 150 frt. Tisztességes lakás, gyümölcsös és veteményes kerttel. Kellőleg felszerelt folyamodványok Méltóságos püspök úrhoz címezve folyó hó 31-ig ezen lelkési hivatalhoz küldendők.

Sneff Fózsef,
plebános.

A homorod-remeti róm. kath. kántortanítói állomásra pályázat hirdettetik. Javadalma: a) 41 kalongya rozs és 40 kalongya zab kepe, pénz értéke 5 évi átlag szerint: 105 frt 60 kr., b.) ospora: 4 frt., c.) Fakepe 15 szekér kemény tűzifa p. ért: 15 frt., d.) Tandij címen minden 2 iskolás gyermek után 1 szekér kemény tűzifa: p. ért. 19 frt., e) Fekvők: szántó, kaszáló és erdő évi jövedelem p. ért. 30 frt., f.) A magtárból, rozs és pénz kamat 31 frt., g.) a kántori tőkepénz kamata 46 frt 82 kr., h.) Minden egy gr. kath. iskolás gyermek után 1 véka rozs és 1 szekér tűzifa, p. ért: 4—6 frt i.) 4 darab szarvasmarva után legeltetési jog, p. ért. 6 frt., j.) stola: 8 frt., k.) Államsegély 133 frt., l.) Az iskolával egy földél alatt tisztességes lakás, mely áll 2 szoba, konyha és kamarából., m.) Gazdasági épület. — Kötelességei: a kántori és tanítói teendők végzése. Pályázni szándékozók kellően felszerelt kérésüket legkésőbb augusztus 15-ig alólirhoz beküldeni sziveskedjenek. up. Homorod-Sz.-Márton. Udvarhely-megye.

Homorod-Remete, 1898. július 10.

Koncz Ignác, s. k.
lelkész. isk.-széki elnök

A szentháromsági róm. kath. iskolánál újonnan szervezett II. tanítói állásra pályázat hirdettetik. Javadalma: 1) püspöki segély 50 frt. 2) államsegély 350 frt; 3.) az iskolai épületben 2 szobás csinos lakás konyha és kamrával; 4.) $\frac{1}{4}$ holdnyi kert illetmény. Kötelességei: az iskolaszék által kijelölendő osztályok vezetése és a kántori teendőkben való segédkezés a stola $\frac{1}{3}$ -ad részéért Orgonálásban jártas tanítók előnyben részesülnek. Pályázni óhajító okleveles kántor-tanítók esetleg tanítók folyamodványukat f. évi augusztus hó 15-ig az iskolaszéki elnökséghez terjeszték be.

Szentháromságon, 1898. július hó 12.

Kiss András,
plebános, isk.-széki elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: **Körödy Péter dr.**
Szerkesztőtársak: **Bálinth György, Péter János dr., Wagner Sándor, Zlamál Ágost.**

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.